

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**EGY FUNKCIONÁLIS SERTÉSTAKARMÁNY KIFEJLESZTÉSÉNEK
LEHETŐSÉGE**

Borosné Győri Anikó

Témavezető: Dr. Gundel János CSc

**DEBRECENI EGYETEM
Állattenyésztési Tudományok Doktori Iskola**

Debrecen, 2009

1. TÉMAFELVETÉS, CÉLKITŰZÉSEK

A humán táplálkozásban az élelmiszerzsíroknak jelentős szerepe van, hisz a bennük koncentrált energia két-két és félszerese az egyéb élelmiszerkomponensekének. A zsírok az energián kívül még azért is rendkívül fontosak az ember számára, mert ebből tudja felvenni a szervezet számára nélkülözhetetlen esszenciális zsírsavakat, a linolsavat és az α -linolénsavat, valamint az arachidonsavat. Az arachidonsav csak állati eredetű zsírokban fordul elő, ezért ezek a típusú zsírok is rendkívül fontosak az emberi szervezet számára.

Hazánkban a lakosság élelmiszereinek energiatartalmával az esetek nagy részében nincs probléma, hisz élelmiszereink mind szénhidrátból, mind zsírból elegendő mennyiséget tartalmaznak, sőt a táplálkozásunk egyik nagy hibája, hogy túl sok zsírral bevitt energiát fogyasztunk a szénhidrátok rovására illetve a szervezet nem kapja meg az energia mellett a számára feltétlenül szükséges fehérjéket illetve esszenciális aminosavakat. A táplálkozási szakemberek javasolják kevesebb állati eredetű és több növényi eredetű zsiradék fogyasztását, gondolva a telítetlen zsírsavak kedvező élettani hatására. E téren sincs azonban minden rendben, hisz hazánkban a táplálék ω -3 zsírsav tartalma lényegesen alacsonyabb, ω -6 zsírsav tartalma pedig lényegesen magasabb annál, mint ami a táplálkozás szempontjából optimális lenne.

Az állati zsírok ellen szól még az állati eredetű élelmiszerek nagy koleszterin tartalma, amelyet korábban kapcsolatba hoztak a szív-érrendszeri megbetegedések kialakulásával, nevezetesen az érlelmeszesedéssel. Ma már tudjuk, hogy nincs közvetlen összefüggés az élelmiszerek koleszterin tartalma, a vérérum koleszterin szintje valamint az érlelmeszesedés között, ennek ellenére sokan számúzték étrendjükől az olyan kiváló élelmiszerzsírokat, mint amilyen például a vaj. Az utóbbi időben felfedezték viszont a konjugált linolsavak (KLS) rendkívül kedvező hatását, melyeknek egészségvédő tulajdonságot, antioxidáns és rákellenes hatást tulajdonítanak. A KLS-ak legnagyobb koncentrációban a kérődzők bendőjében a *Butyrivibrio fibriosolvens* baktériumok élettevékenységének eredményeként képződnek különféle biokémiai folyamatokban, így azok húsa, illetve zsírja jelentős KLS forrás lehet az ember számára. Monogasztrikus állatok szervezetében a kérődzőkhöz hasonló mechanizmusok szerint ugyan nem keletkezik KLS, de az emésztőrendszerben meg van a lehetősége, a minimális mennyiségű KLS képződésének, ezért ezek húsa csak nyomokban tartalmaz KLS-at, ami valószínűleg a takarmánnyal kerül szervezetükbe.

Köztudott, hogy megfelelő takarmányozással befolyásolni lehet az állati szervezet összetételét, mint a hús:zsír arány, a zsírsavösszetétel. Így lehetőség nyílik arra, hogy az emberi táplálkozás számára kedvezőbb élelmiszert, élelmiszeripari alapanyagot állítsunk elő. Ezen célok megvalósításához a funkcionális takarmányozás nyújt segítséget, melynek során a takarmányozás adta lehetőségek felhasználásával olyan állati végterméket állítunk elő, amely a humán fogyasztók számára táplálkozás élettani szempontból többletértéket képvisel. Ezen élelmiszerek lehetnek funkcionális élelmiszerek. Japánban „meghatározott egészségi hasznosságú élelmiszerek” az elnevezése a funkcionális élelmiszereknek, melyek olyan feldolgozott élelmiszerek, amelyek tápláló jellegük mellett elősegítenek egyes testi funkciókat: erősítik a szervezet védekező mechanizmusait, hozzájárulnak betegségek megelőzéséhez, mint pl. a magas vérnyomás és a cukorbetegség, gyorsítják a betegségek utáni felépülést, javítják a fizikai állapotot, és lassítják az öregedést (BIRÓ és mtsai, 1997). A funkcionális élelmiszerek a European Commission Concerted Action on Functional Food Science (FUFOSE-Group) szerint a következő: „Az élelmiszer akkor tekinthető funkcionálisnak, ha a megfelelő táplálkozás-élettani hatásokon túlmenően, a szervezetben egy vagy több cél-funkcióra kimutatható pozitív hatása van úgy, hogy jobb egészségi állapot vagy kedvezőbb közérzet és/vagy a betegségek kockázatának csökkenés érhető el. Funkcionális élelmiszer kizárólag élelmiszer formájában kínálható, nem mint tablettá vagy kapszula. A szokásos táplálkozási magatartás integrális részét képezze, és hatását már a szokásos fogyasztási mennyiségnél fejtsse ki” (DIPLOCK és mtsai, 1999; KATAN, 1999). Minden olyan élelmiszer, (természetes vagy ipari úton előállított), amely a benne lévő tápanyagokon túl egy, vagy több bioaktív (fokozottan egészségvédő) anyagot is tartalmaz, funkcionális élelmiszernek minősül (SZAKÁLY és SCHÄFFER, 2006). SCHMIDT és mtsai (2008) szerint a funkcionális élelmiszerek azok az élelmiszerek, amelyek speciális táplálóanyag tartalmuknak köszönhetően, rendszeres, tartós fogyasztásuk esetén késleltetik vagy akár elkerülhetővé teszik egyes betegségek kialakulását.

Összegezve a fentieket, doktori disszertációm célkitűzései a következők:

1. Irodalmi adatok szerint a KLS tartalmat befolyásolja az évszak, a tartás, a takarmányozás és a fajta, ezért kutatómunkám *első célkitűzése* annak felderítése volt, hogy hogyan változik a tej KLS-tartalma eltérő genotípusú szarvasmarháknál a laktáció folyamán.
2. Vizsgálataim *második célja* az volt, hogy vizsgáljuk az 5 %-os mennyiségben kukoricadarához kevert, megnövelt KLS tartalmú vaj antioxidáns hatását, 40 hetes kísérlet keretében. a zsírsavak oxidációjára.
3. *Harmadik célként*, magyar nagy fehér X holland lapáj fajtájú sertésekkel beállított etetési kísérletben vizsgáltuk, hogy a KLS-val dúsított takarmány milyen hatással van a sertés hús- és szalonnarészeinek zsírsavösszetételére.
4. *Negyedik célunk* az volt, hogy megnövelt KLS tartalmú húsrészek összetételnek változását vizsgáljuk sertészsírban, napraforgóolajban és pálmazsírba kisütött húsminták során, azaz, a sütéshez használt zsiradék hogyan befolyásolja a húsminta zsírsavösszetételét.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1. A tej KLS-tartalmának változása a laktáció folyamán

2.1.2. A vizsgált fajták, tartás és takarmányozás

A hencidai Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet szarvasmarha állományából kiválasztott teheneiktől vettünk mintát. A mintavétel ideje egy éven keresztül tartott, márciustól februárig. A fajtaösszetétel a következőképpen alakult: a tehenek 50%-a a holstein-fríz fekete, 15%-a a holstein-fríz vörös színváltozatához tartozott, 35%-a pedig magyartarka fajtába sorolható. A május 10-től október 15-ig tartó nyári időszakban, az állatok főként legelőfüvet fogyasztottak. Szükség szerint ezen idő alatt is kaptak 3,5 kg abrakot, melynek 20%-a tejelő koncentrátum, 60%-a kukorica, 20% pedig búza és ocsú. Naponta kaptak foszfor és kalcium kiegészítést, és a legelőfü mellé 10–15 kg kukorica szilázst. Esetenként réti- és lucerna szénát adtak nekik, és mintegy 1/2 kilogramm melaszt. Télen az állatok ad libitum fogyasztottak lucerna- és réti szénát valamint kaptak még 3,5 kg tejelő tápot, 15 kg répaszeletet, 15 kg kukorica szilázst és ásványianyag kiegészítőt.

2.1.3. A tejmintavétel módszerei, a minták tárolása

A sajtáros fejest követően az egyenlősített elegytejből mindhárom csoport esetében, 3–3 tehéntől vettünk mintegy 100 cm³ tejmintát, melyet hideg vízben azonnal lehűtöttünk, majd –25 °C-on tároltuk a laboratóriumba történő szállításig. A mintákat ezt követően egyszerre olvasztottuk fel, egyszerre készítettük elő analízisre, és a zsírsav-összetételt, illetve a KLS-tartalmat egymást követően határoztuk meg a Kaposvári Egyetem Állattudományi Kar Kémiai Intézetében.

2.2. A ghee készítés módszere

A kísérletek során használt ghee előállításához a kereskedelmi forgalomból szereztünk be teavajat, mely nem tartalmazott antioxidánst. A vajat villanytűzhelyen 10 literes lábasban felolvasztottuk, és melegítettük. A melegítés közben képződött habot folyamatosan leszedtük. Amikor már nem képződött több hab, szűrőpapíron átszűrtük. Az átszűrt vajat 100 literes műanyaghordókban tároltuk. Az eljárás során készített ghee zsírtartalma 98 %.

2.3. A KLS antioxidáns hatásának vizsgálata

2.3.1. A kísérlet beállítása

Az antioxidáns kísérlet elvégzéséhez a kukoricadarát lisztfinomságúra őröltük. A kísérleti kezeléshez a kukoricadarához 5% mennyiségben gheet kevertünk, míg a kontrollt a tiszta kukoricadara őrlemény jelentette. A vizsgálathoz a takarmányokat selyempapírral bélelt alumíniumtálcára öntöttük, 1 cm vastagságú rétegre elterítve, a felületét pedig az oxidáció felgyorsítására illetve a levegővel való jobb érintkezés érdekében egy fakeverővel naponta folyamatosan átkevertük. A takarmányokat a 40 hétig 20 °C-on tartottuk.

2.3.2. Mintavételek a tárolás során

A kísérleti takarmányból hetente vettünk mintát és meghatároztuk a savszámot és a peroxidszámot, a zsírsavösszetételt, beleértve a konjugált linolsav tartalmat is.

2.4. Megnövelt KLS-tartalmú takarmány etetése sertésekkel

2.4.1. Állatkísérletek leírása

A sertéshízalási kísérletet az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet Kísérleti telepén végeztük. A hízalási kísérletbe 45 MNF x HL sertést állítottunk be,

egyedi elhelyezéssel, 3 kezelésben, kezelésenként 10 állattal. A hizlalás során a sertéseket vályús etetéssel, semi ad libitum, egyedileg takarmányoztuk. Az ivóvíz önitatóból állt rendelkezésre. A képzett csoportok vegyes ivarúak, azonos genotípusúak voltak. Az állatok kezdő súlya átlagosan 36 kg volt, vágáskori élősúlyuk 94 - 102 kg.

1. táblázat A hizlalási kísérlet során etetett takarmányok összetétele és táplálóanyag tartalma

Összetétel, %	Takarmány	
	ghee76, ghee33	Kontroll
Kukorica	27,52	27,52
Árpa	34,93	34,93
Extr.szója 46%	23,70	23,70
Perfett	-	10,00
Ghee-kukorica zsírpor	10,00	-
Takarmánymész	1,40	1,40
MCP	1,40	1,40
NaCl	0,30	0,30
L-lysin HCl	0,25	0,25
Hízó I. 0,5 %	0,50	0,5
Táplálóanyag-tartalom, %		
Szárazanyag	89,70	89,60
Nyersfehérje	16,10	17,30
Nyerszsír	6,07	5,50
Nyersrost	2,05	2,11
Lizin	2,09	1,83
Metionin	0,30	0,36
Treonin	0,59	0,63

A kukoricadara és a ghee összekeverése a Terményfeltáró Kft. telepén történt, Püspökladányban. A más zsiradékokkal történő keveredésének elkerülése végett, a gheet a kukorica pehelyliszthez egy 2 q kapacitású keverőben kevertük hozzá. Az így előállított zsírport 40 kg-onként zsákoltuk. Az elkészült 520 kg zsírport közvetlenül az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet herceghalmi kísérleti telepére szállítottuk. A kontroll takarmányhoz használt napraforgóolaj tartalmú zsírport az Abomix Kft. herceghalmi zsírpor előállító üzemében készítették.

A keveréktakarmányokat a Farmermix Kft. zsámbéki üzemében állították elő.

Az állatok a kísérleti időszakban Hízó I. sertéstakarmányt kaptak. Az egyes takarmányok táplálóanyag összetételét az 1. táblázat tartalmazza.

2. táblázat A takarmányok zsírsavösszetétele az összes zsírsav %-ban

Zsírsav	Takarmány	
	Kontroll	ghee76, ghee33
Kaprilsav 8:0	-	0,05
Laurinsav 12:0	-	0,11
Mirisztinsav 14:0	0,10	0,37
Palmitinsav 16:0	13,70	14,96
Palmitoleinsav 16:1	0,10	0,19
Sztearinsav 18:0	1,96	2,20
Olajsav 18:1	30,30	30,70
Linolsav 18:2	52,40	49,70
Konjugált linolsav 18:2	-	9,18
Linolénsav 18:3	1,54	1,53
Eikozénsav 20:1	0,10	-

Az első kísérleti csoport (ghee76) állatainak takarmánya a kísérlet beállításától a vágásig, 76 napig ghee-kiegészítést tartalmazott (2. táblázat). A második kísérleti csoport (ghee33) állatai a kísérlet indulásától számított 45. naptól a vágásig, 33 napig kaptak ghee-vel kiegészített tápot. A kontroll csoport (kontroll) tagjainak takarmányába zsírkiegészítésként napraforgóolajjal készített zsírport keverték.

A kísérlet értékeléséhez a következő adatokat vettem fel:

- az állatok induló és záró súlya,
- az állatok súlya havonta valamint takarmányváltáskor,
- napi takarmány felvétel,
- vágóhídi minősítés,
- zsírsavanalízis.

2.4.2. Az állatok vágása, mintavétel

A kísérleti állatok vágására az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet vágóhídján került sor. A zsírsavanalízisek végzéséhez 200 gramm mintát vettünk a vágott féltestből.

A mintákat a bal vágott féltestből vettem, a következő helyekről:

- Hosszú hátizom (musculus longissimus dorsi)
- Combizom (musculus semimembranosus)
- Hasszalonna (panniculus adiposus lateralis)
- Hátszalonna (panniculus adiposus dorsalis)

2.4.3. A minták tárolása az analízisig

A mintákat a mintavétel után közvetlenül a Kaposvári Egyetem Állattudományi Karának Kémiai-Biokémiai Tanszékére szállítottuk, ahol az analízisek megkezdéséig azokat -25 C°-on tárolták. Ezt követően a mintákat egyszerre olvastottuk fel, készítetjük elő analízisre, és a zsírsav-összetételt, illetve a KLS-tartalmat egymást követően határoztuk meg a Kaposvári Egyetem Állattudományi Kar Kémiai Intézetében.

2.5. A sertéshús zsírsavösszetételének alakulása különféle zsiradékokban történő sütés hatására

2.5.1. A sütéshez felhasznált zsiradékok

A sütési próbát a Kaposvári Egyetem Állattudományi Karának Kémiai-Biokémiai Tanszékén végeztük. A sütéshez pálmazsírt, extrahált napraforgóolajat, valamint sertészsírt használtunk. A sütési próbához használt zsiradékok zsírsavösszetételét a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat A sütési próbák során használt zsiradékok zsírsavösszetétele

	Sertészsír		Napraforgóolaj		Pálmazsír	
	0 min	10 min	0 min	10 min	0 min	10 min
Palmitinsav 16:0	25,03	24,97	6,40	6,32	41,54	43,72
Sztearinsav 18:0	13,78	13,94	3,29	3,13	4,44	4,56
Olajsav 18:1	43,12	42,85	24,13	23,58	40,95	39,18
Linolsav 18:2	10,93	10,98	64,45	65,36	10,56	10,17
Linolénsav 18:3n6	1,05	1,04	0,01	0,06	0,04	0,04
KLS	0,09	0,08	0,01	0,01	nmk	nmk
Arachidonsav 20:4n6	0,22	0,21	nmk	nmk	nmk	nmk

nmk=nem mutatható ki

2.5.2. A sütés menetének leírása

A karajból valamint a combból 100 gramm tömegű, 2 cm vastagságú szeleteket vágunk. A hússzeleteket sütését 160 °C-on, forgókosaras DeLonghi fritőzben végeztük. A húsokat 1 illetve 8 percig sütöttük.

2.5.3. A minták tárolása az analízis megkezdéséig

A mintákat a mintavétel után közvetlenül a Kaposvári Egyetem Állattudományi Karának Kémiai-Biokémiai Tanszékére szállítottuk, ahol az analízisek megkezdéséig azokat -25 C^o-on tárolták. Ezt követően a mintákat egyszerre olvasztottuk fel, készítettük elő analízisre, és a zsírsav-összetételt, illetve a KLS-tartalmat egymást követően határoztuk meg a Kaposvári Egyetem Állattudományi Kar Kémiai Intézetében.

2.6. Az alkalmazott analitikai kémiai módszerek

A minták savszámát és peroxidszámát a Magyar Szabványnak (MSZ 6830-11:1999) megfelelően végeztük.

A vizsgálatokat a MSZ EN ISO 5509, Állati és növényi zsírok és olajok. Zsírsav-metil-észterek előállítása (ISO 5509:2000) című szabvány szerint végeztük.

2.6. Az adatok statisztikai analízise

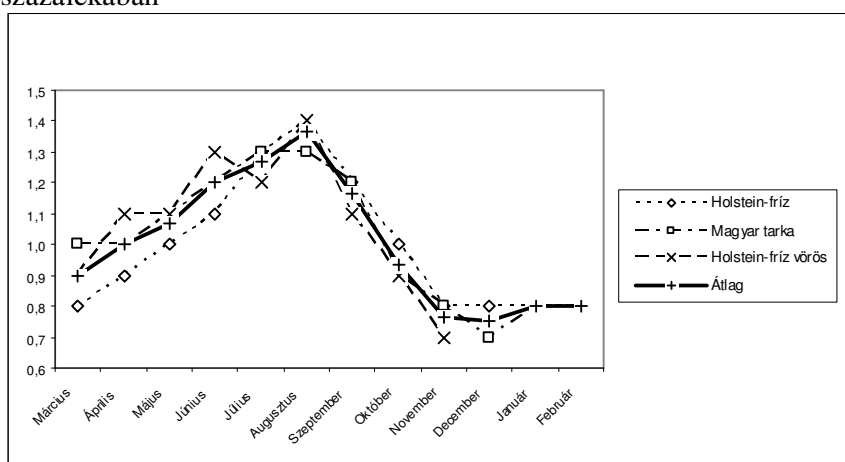
A kísérlete során felvett adatok elemzése Microsoft Excel és SPSS for Windows 11.0 programok (SPSS Inc., Chicago, IL) segítségével történt.

3. EREDMÉNYEK

3.1. A tej zsírsavösszetételének és KLS tartalmának változása az évszakok szerint, eltérő genotípusú szarvasmarhánál

A KLS-tartalom maximális értékét augusztusban éri el (3. ábra), mely a fajták átlagában 1,35%-nak felel meg. Június és szeptember között mindegyik fajta tejszírének KLS-tartalma meghaladja az 1,2%-ot, ezen érték rohamosan csökken az őszi és a téli hónapokban mért 0,75–0,80%-ra.

1. ábra A tejszír KLS-tartalmának alakulása az évszakok szerint a zsírsav-metilészterek relatív tömegszázalékában

3.2. A KLS antioxidáns hatásának vizsgálata kukoricadarával

A vaj KLS tartalma a felfőzés előtt 0,56 % volt a zsírsav-metilészterek relatív tömegszázalékában mérve, mely a ghee készítés során 1,68%-ra nőtt. A kukoricadarával összekeverve a kapott zsíros anyag konjugált linolsav-tartalmát 0,36 %-nak mértük, tehát maga a kukoricadara is tartalmazott minimális mennyiségben konjugált linolsavat. A savszám és a peroxidszám változását elemezve megállapítottuk, hogy a peroxidszám 20 hét alatt, a kísérlet kezdetén mért 7-ről 50-re, a savszám pedig ugyanezen időszakban 5-ről 10-re nőtt. A tárolás 20. és 40. hete között a peroxidszám 50-ről 229-re, a savszám pedig 10-ről 39-re nőtt. A 40. hét után kísérleteinket nem terveztük folytatni, hisz 40 hét alatt az élelmiszerek és a takarmányok többségét felhasználják, a 40. hetet meghaladó felhasználásra csak nagyon ritkán kerül sor.

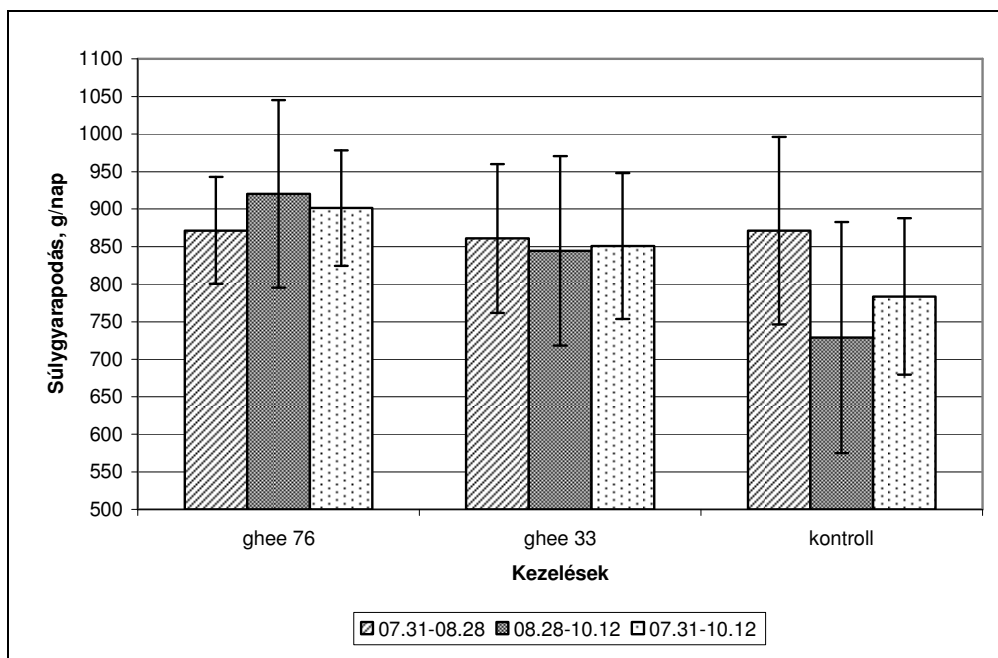
3.3.Megnövelt KLS hatása a serteshús zsírsav összetételére

3.3.1. A megnövelt KLS tartalmú takarmány hatása a sertések hizlalási teljesítményére

Mind a három csoport esetében mértük a testsúlygyarapodást (2. ábra) és a takarmányfogyasztást (3. ábra). A felvett adatok alapján kiszámítottuk az állatok napi testsúlygyarapodását és a takarmányhasznosítását. A kapott adatokat statisztikailag értékeltük.

Az állatok testsúlygyarapodásának adatait tanulmányozva megállapítottuk, hogy a 76 napig gheével kiegészített takarmányt fogyasztó állatok (ghee76 csoport) esetében a kísérlet során az átlagos napi súlygyarapodás 901 gramm volt. A 33 napig ghee kiegészítést kapott állatok (ghee33 csoport) átlagos napi testsúlygyarapodása 851 gramm, a napraforgóolaj kiegészítést kapott állatok (kontroll csoport) súlygyarapodása pedig 784 gramm volt.

2. ábra Kísérleti állatok súlygyarapodása (g/nap)

A hizlalási kísérlet során felvett adatokkal elvégzett statisztikai analízis alapján megállapítottuk, hogy az egyes csoportok átlagos napi súlygyarapodása között szignifikáns különbségek vannak. A ghee76 csoport napi testsúlygyarapodása $P < 0,01$ szignifikancia szinten jobbnak bizonyult a kontroll csoport esetén mért értékekhez képest. A ghee33 csoport egyedeinek napi testsúlygyarapodása a kontroll csoport egyedeihez képest $P < 0,05$ szignifikancia szinten jobb volt.

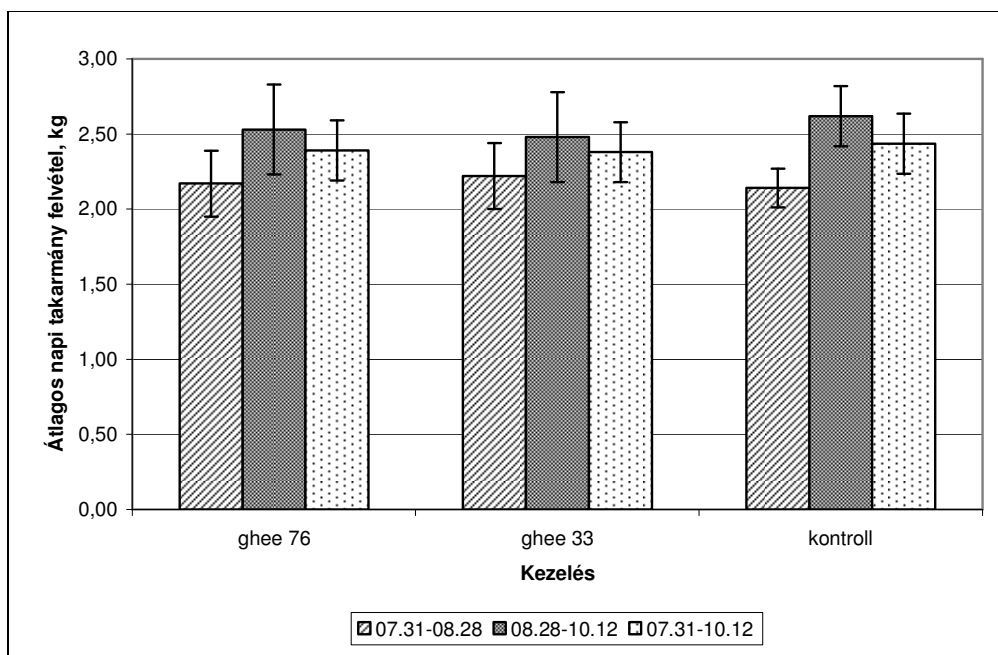
Az állatok vágáskori átlagos élősúlya 98,43 kg volt. A legnagyobb átlagos élősúlyt a ghee76 csoport egyedeinél mértünk, 102,8 kg, míg a legalacsonyabbat a kontroll csoport egyedei esetében mértünk, 94,00 kg.

Az egyes kezelések vágáskori élősúlya között szignifikáns különbségeket tapasztaltunk. A kísérlet során 76 napig magas KLS tartalmú takarmányt fogyasztó csoport (ghee76) egyedeinek vágáskori élősúlya $P < 0,01$ szinten szignifikánsan nagyobb volt a napraforgóolajat fogyasztó (kontroll) csoport egyedeinek vágáskori élősúlyához képest. A 33 napig napraforgóolajat, utána pedig 33 napig magas KLS tartalmú takarmányt kapott (ghee33) csoport vágáskori élősúlya pedig $P < 0,05$ szignifikancia szinten volt magasabb a kontroll csoportéhoz képest.

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a kísérleti takarmány etetésének hatására a hízsértések hamarabb érik el a vágáshoz megfelelő élősúlyt.

Az állatok takarmányfogyasztásának adatait vizsgálva arra a megállapításra jutottunk, hogy a kísérlet során az állatok átlagos napi takarmányfelvétele (3. ábra) a ghee76 csoport esetén 2,39 kg a hízlalás két szakaszában. A hízlalás teljes ideje alatt a sertések átlagos napi takarmányfelvétele a ghee33 csoport esetén 2,38 kg illetve a kontroll csoport esetében 2,44 kg volt.

3. ábra A kísérleti állatok átlagos napi takarmányfogyasztása (kg/nap)

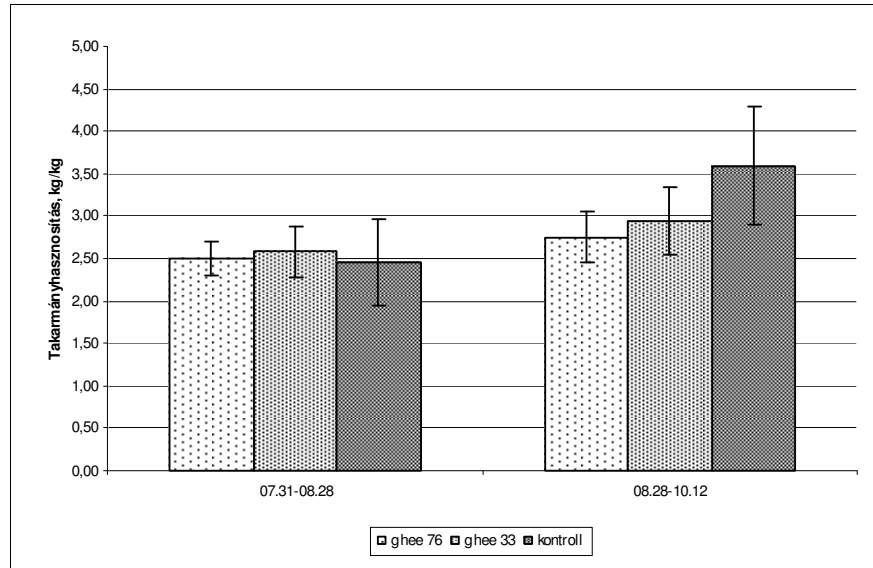

Az állatok takarmányfogyasztása esetében a kísérlet befejező szakaszában mértük a legmagasabb értékeket. A napraforgóolaj kiegészítést (kontroll) kapott csoport kocáinak napi takarmányfogyasztása a vágást megelőző héten elérte a 3,23 kg-ot. A kísérlet során végig a magas KLS tartalmú takarmányt fogyasztó csoport (ghee76) kocái esetében mértük a legalacsonyabb átlagos napi takarmányfelvételt 2,25 kg-mal.

A mért adatok alapján megállapítottuk, hogy a ghee76 és a ghee33 csoport átlagos napi takarmányfelvétele közötti különbség $P < 0,001$ valószínűségi szinten szignifikáns. Szintén szignifikánsnak találtuk $P < 0,001$ valószínűségi szinten a különbséget a ghee76 és a kontroll csoport egyedei között.

A kísérlet során felvett adatokból kiszámítottuk a kísérleti állatok takarmányhasznosítását (4. ábra) és megállapítottuk, hogy értéke a 76 napig magas KLS tartalmú takarmányt fogyasztó állatok esetében volt a legkedvezőbb. Ez azt jelenti, hogy a ghee33 csoport egyedei átlagosan 2,65 kg takarmány felhasználásával állítottak elő 1 kg élősúlyt. Ez az érték a ghee33 csoport egyedei esetében 2,80 kg, míg a kontroll csoport állatai esetében 3,11 kg volt.

4. ábra Kísérleti állatok takarmányhasznosítása (kg/kg)

A számított adatokkal elvégzett statisztikai elemzés eredményeként megállapítottuk, hogy ghee33 csoport takarmányhasznosítása szignifikánsan ($P < 0,01$) jobb volt a kontroll, illetve $P < 0,05$ szignifikancia szinten a ghee76 csoport egyedeinek takarmányhasznosításához képest.

3.3.2. A megnövelt KLS tartalmú takarmány hatása a sertéshús és szalonna zsírsavösszetételére

A szignifikancia vizsgálat szerint, mind a 33 napig, mind a 76 napig gheével kevert takarmányt fogyasztó állatok karajmintáinak KLS tartalma 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb volt a kontroll csoporténál és a 76 napig gheével kevert takarmányt fogyasztóké is 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb volt a gheével kevert takarmányt csak 33 napig fogyasztókéénál.

5. táblázat Karajminták átlagos zsírsavösszetétele

Zsírsavak	n	Ghee76		Ghee33		Kontroll	
		Zsírsav-metilésster%					
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
		10		10		10	
Kaprinsav 10:0		0,09	0,01	0,07	0,01	0,08	0,01
Laurinsav 12:0		0,10	0,02	0,08	0,01	0,07	0,02
Mirisztinsav 14:0		1,58	0,11	1,31	0,14	1,20	0,11
Mirisztoleinsav 14:1		0,05	0,02	0,07	0,03	0,04	0,01
Pentadekánsav 15:0		0,11	0,05	0,17	0,11	0,08	0,03
Palmitinsav 16:0		25,45	0,94	24,24	1,02	23,97	0,98
Palmitoleinsav 16:1		2,50	0,40	2,38	0,31	2,28	0,28
Margarinsav 17:0		0,53	0,08	0,45	0,18	0,34	0,06
Sztearinsav 18:0		14,54	1,62	13,75	0,85	13,43	0,81
Elaidinsav 18:1t		0,65	0,45	0,50	0,42	0,30	0,09
Olajsav 18:1c		43,31	1,45	42,64	1,50	40,77	1,38
Linolsav 18:2		8,10	0,78	10,90	1,46	13,93	1,81
Arachinsav 20:0		0,30	0,05	0,34	0,05	0,36	0,17
γ -linolénsav 18:3 ω 6		0,05	0,02	0,05	0,02	0,05	0,01
Eikozénsav 20:1		0,79	0,10	0,75	0,07	0,73	0,08
α -linolénsav 18:3 ω 3		0,31	0,04	0,30	0,04	0,30	0,05
KLS 18:2 c9, t11		0,17	0,03	0,11	0,02	0,08	0,01
Eikozadiénsav 20:2		0,33	0,06	0,47	0,07	0,59	0,07
Eikozatriénsav 20:3 ω 6		0,18	0,07	0,21	0,06	0,21	0,05
Trikozánsav 23:0		0,05	0,02	0,06	0,01	0,06	0,01
Arachidonsav 20:4 ω 6		0,76	0,44	1,15	0,40	1,13	0,33
SFA		42,75		40,47		39,59	
UFA		57,25		59,53		60,41	
PUFA		9,9		13,08		16,29	
ω -6		0,99		1,41		1,39	
ω -3		0,31		0,3		0,3	
ω -6/ ω 3		3,19		4,70		4,63	

6. táblázat Combminták átlagos zsírsavösszetétele

Zsírsavak	n	Ghee76		Ghee33		Kontroll	
		Zsírsav-metilészter%					
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
		10		10		10	
Kaprinsav 10:0		0,09	0,01	0,08	0,01	0,08	0,02
Laurinsav 12:0		0,11	0,02	0,10	0,04	0,08	0,05
Mirisztinsav 14:0		1,63	0,19	1,20	0,48	1,13	0,16
Mirisztoleinsav 14:1		0,09	0,04	0,09	0,03	0,04	0,02
Pentadekánsav 15:0		0,15	0,08	0,24	0,18	0,07	0,02
Palmitinsav 16:0		24,36	0,49	23,92	1,39	22,55	0,92
Palmitoleinsav 16:1		2,85	0,36	2,58	0,40	2,53	0,41
Margarinsav 17:0		0,58	0,11	0,44	0,09	0,38	0,11
Heptadekánsav 17:1		0,44	0,08	0,34	0,09	0,27	0,08
Sztearinsav 18:0		12,43	1,04	11,12	3,47	11,46	0,88
Elaidinsav 18:1t		0,37	0,11	0,34	0,06	0,29	0,09
Olajsav 18:1c		43,18	3,17	42,14	4,94	40,41	3,89
Linolsav 18:2		10,09	2,08	13,02	2,56	16,44	3,60
γ -linolénsav 18:3 ω 6		0,08	0,03	0,08	0,03	0,12	0,21
Eikozénsav 20:1		0,76	0,12	0,71	0,11	0,62	0,21
α -linolénsav 18:3 ω 3		0,37	0,08	0,31	0,03	0,33	0,13
KLS 18:2 c9, t11		0,21	0,06	0,11	0,01	0,10	0,05
Eikozadiénsav 20:2		0,33	0,04	0,47	0,07	0,62	0,07
Behénsav 22:0		0,05	0,03	0,05	0,02	0,05	0,02
Eikozatriénsav 20:3 ω 6		0,27	0,07	0,37	0,14	0,27	0,10
Trikozánsav 23:0		0,06	0,01	0,05	0,01	0,05	0,01
Arachidonsav 20:4 ω 6		1,50	0,60	2,58	1,42	2,11	1,23
SFA		39,46		37,20		35,85	
UFA		60,54		62,80		64,15	
PUFA		12,85		16,94		19,99	
ω -6		1,86		3,03		2,50	
ω -3		0,37		0,31		0,33	
ω -6/ ω -3		5,03		9,77		7,57	

A gheével kevert takarmányt 76 napig fogyasztó csoport (ghee76) **combmintáinak** KLS tartalma (0,21 %) 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb, mind az azt 33 napig fogyasztó csoporté (ghee33) és a kontroll csoporté (0,11-0,10 %).

A ghee76-os csoport *hasszalonnájának* KLS tartalma (0,26 %) 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb, mind a ghee33-as (0,19 %), mind a kontroll (0,10 %) csoporté. A ghee33-as csoport *hasszalonnájának* KLS tartalma 0,1 %-os szinten szignifikánsan magasabb a kontroll csoporténál.

7. táblázat Hasszalonna minták átlagos zsírsavösszetétele

Zsírsavak	n	Ghee76		Ghee33		Kontroll	
		Zsírsav-metilészet%					
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
	10			10			10
Kaprinsav 10:0		0,09	0,01	0,08	0,01	0,08	0,01
Laurinsav 12:0		0,13	0,02	0,10	0,01	0,07	0,01
Mirisztinsav 14:0		1,83	0,52	1,58	0,16	1,32	0,12
Mirisztoleinsav 14:1		0,06	0,01	0,04	0,02	0,02	0,00
Pentadekánsav 15:0		0,14	0,03	0,10	0,03	0,05	0,02
Palmitinsav 16:0		24,74	0,81	23,61	1,17	22,59	1,44
Palmitoleinsav 16:1		3,10	0,36	2,60	0,35	2,45	0,33
Margarinsav 17:0		0,59	0,07	0,48	0,09	0,37	0,08
Heptadekénsav 17:1		0,50	0,05	0,39	0,10	0,30	0,07
Sztearinsav 18:0		11,71	0,74	11,78	0,51	11,56	0,74
Elaidinsav 18:1t		0,45	0,05	0,34	0,05	0,28	0,08
Olajsav 18:1c		45,37	1,24	43,43	1,57	42,61	1,54
Linolsav 18:2		8,61	0,99	12,57	1,74	15,30	1,71
Arachinsav 20:0		0,34	0,07	0,41	0,14	0,51	0,13
γ -linolénsav 18:3 ω 6		0,05	0,01	0,04	0,01	0,04	0,01
Eikozénsav 20:1		0,82	0,12	0,76	0,08	0,74	0,10
α -linolénsav 18:3 ω 3		0,43	0,05	0,45	0,06	0,40	0,05
KLS 18:2 c9, t11		0,26	0,02	0,19	0,03	0,10	0,02
Eikozadiénsav 20:2		0,37	0,05	0,57	0,09	0,69	0,08
Eikozatriénsav 20:3 ω 6		0,11	0,02	0,11	0,02	0,11	0,02
Trikozánsav 23:0		0,06	0,01	0,07	0,01	0,06	0,01
Arachidonsav 20:4 ω 6		0,25	0,04	0,30	0,04	0,35	0,04
SFA		39,63		38,21		36,61	
UFA		60,37		61,79		63,39	
PUFA		10,08		14,23		16,99	
ω -6		0,41		0,45		0,5	
ω -3		0,43		0,45		0,4	
ω -6/ ω -3		0,95		1,00		1,25	

A *hátszalonna* minták KLS tartalma a ghee76-os csoportnál (0,30 %) 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb mind a ghee33-as (0,21 %), mind a kontroll csoportnál (0,17 %). A ghee33-as csoport hátszalonnájának KLS tartalma 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb a kontroll csoportnál.

8. táblázat Hátszalonna minták átlagos zsírsavösszetétele

Zsírsavak	n	Ghee76		Ghee33		Kontroll	
		Zsírsav-metilészet%					
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
		10		10		10	
Kaprinsav 10:0		0,10	0,01	0,08	0,01	0,06	0,01
Laurinsav 12:0		0,16	0,02	0,11	0,01	0,07	0,01
Mirisztinsav 14:0		2,09	0,19	1,55	0,15	1,18	0,10
Mirisztoleinsav 14:1		0,07	0,01	0,04	0,01	0,02	0,01
Pentadekánsav 15:0		0,16	0,03	0,10	0,01	0,06	0,02
Palmitinsav 16:0		25,03	1,15	23,39	1,30	22,24	1,25
Palmitoleinsav 16:1		2,37	0,37	1,91	0,32	1,76	0,28
Margarinsav 17:0		0,75	0,06	0,55	0,11	0,42	0,08
Heptadekénsav 17:1		0,60	0,16	0,43	0,11	0,31	0,08
Sztearinsav 18:0		13,73	1,75	13,46	1,08	12,96	1,52
Elaidinsav 18:1t		0,55	0,05	0,39	0,05	0,27	0,05
Olajsav 18:1c		40,88	1,04	39,41	1,11	38,09	1,65
Linolsav 18:2		10,71	1,33	15,44	1,96	19,15	2,08
Arachinsav 20:0		0,30	0,04	0,38	0,06	0,47	0,03
γ -linolénsav 18:3 ω 6		0,05	0,01	0,04	0,01	0,04	0,01
Eikozénsav 20:1		0,76	0,10	0,80	0,18	0,76	0,10
α -linolénsav 18:3 ω 3		0,55	0,07	0,55	0,07	0,54	0,15
KLS 18:2 c9, t11		0,30	0,05	0,21	0,03	0,17	0,12
Eikozadiénsav 20:2		0,43	0,07	0,67	0,10	0,89	0,14
Eikozatriénsav 20:3 ω 6		0,11	0,02	0,12	0,02	0,13	0,01
Trikozánsav 23:0		0,08	0,01	0,08	0,01	0,07	0,01
Arachidonsav 20:4 ω 6		0,22	0,05	0,29	0,04	0,35	0,07
SFA		42,40		39,70		37,53	
UFA		57,60		60,30		62,47	
PUFA		12,37		17,32		21,27	
ω -6		0,38		0,45		0,52	
ω -3		0,55		0,55		0,54	
ω -6/ ω -3		0,69		0,82		0,96	

3.4. A sertéshús zsírsavösszetételének alakulása a különféle zsiradékokban történő sütés hatására

A sütési kísérletek során mért adatokat értékelve megállapítottuk, hogy sütés hatására a sertéshús megnövelt (0,13%) KLS tartalmának jelentős része (60-70 %), a sertézsírban történő sütés kivételével tönkremegy, köszönhetően azon tulajdonságának, miszerint rendkívül érzékeny az oxidációra és a hőkezelésre. A sertézsír növényi olajokhoz képest viszonylag magas (0,09%) KLS tartalma némi védelmet biztosít a hús eredeti KLS tartalmának. A sertézsírban történő sütés a hús zsírsavösszetételét nem változtatta meg lényeges mértékben. Megállapítottuk, hogy az étolaj alacsony palmitinsav tartalma (6,40 %) felére csökkenti a nyershús palmitinsav tartalmát, alacsony olajsav tartalma (24,13 %) csökkent olajsav tartalmú sült húshoz vezet. Ezzel szemben az étolaj rendkívül magas linolsav tartalma (64,45) megháromszorozza (51,52 %), a konjugált linolsavban növelt hús esetén megnégyszerezzi (48,59 %) a sült hús linolsav tartalmát az eredeti nyershúshoz (16,59 % és 12,32 %) képest. A pálmazsír magas palmitinsav tartalma (41,54 %) 60 %-kal megnöveli, alacsony sztearinsav (4,44 %) és linolsav tartalma (10,56 %) pedig lecsökkenti a sült hús eredeti sztearinsav és linolsav tartalmát.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1. Az évszakok szerinti tej zsírsavösszetételének és KLS tartalmának változásának vizsgálata során megállapítottuk, hogy a telített zsírsavak többsége a nyári hónapokban minimumot, a téli és a kora tavaszi hónapokban pedig maximális értéket érnek el. Ezzel szemben a telítetlen zsírsavak koncentrációja, beleértve a KLS-t is, a nyári hónapokban maximális értéket mutat, minimumát pedig minden esetben a téli és kora tavaszi hónapokban éri el. Ezen eredmények összhangban vannak a szakirodalomban közöltekkel a tendenciát illetően, és az abszolút értékeket tekintve is minimális az eltérés a szakirodalomban közölt adatoktól. A mért adatok alapján megállapítható, hogy a nyáron fejt tej – fajtától függetlenül – lényegesen több linolsavat, linolénsavat, olajsavat és KLS-t tartalmaz, mint a téli és kora tavaszi tej, ezért az egészség megőrzése szempontjából alkalmasabb emberi fogyasztásra. Mivel az állatok teljesen azonos takarmányozási feltételek mellett termeltek – nyáron főként legelőfüvet, télen pedig szénát és szilázst fogyasztottak – a magasabb KLS-szint a nyári

tejben valószínűleg a nyári legelőfű magasabb telítetlen zsírsav-tartalmával, esetleg KLS-tartalmával, és a napfény ultraibolya sugarainak hatásával magyarázható.

2. A KLS antioxidáns hatásának vizsgálata során megállapítottuk, hogy az összes többszörösen telítetlen zsírsav közül a konjugált linolsav a legérzékenyebb az oxidációra, tehát antioxidáns hatása a legnagyobb. A megnövelt KLS-tartalomnak köszönhetően az (ember számára esszenciális) linolsav és a (félíg esszenciális) linolénsav mennyisége alig változott a tárolás első hetében, és a változás a tárolás 20. hete után is, arányaiban elhanyagolható volt a konjugált linolsavhoz viszonyítva. Eredményeink szerint, a megnövelt KLS-tartalmú vaj (ghee) jelentős antioxidáns tulajdonságával megvédi az élelmiszerek és a takarmányok oxidációra érzékeny komponenseit.
3. A hízlalási kísérlet eredményeként megállapíthatjuk, hogy a kísérleti takarmány hatására javult mind az állatok átlagos napi testsúlygyarapodása, mind pedig az átlagos napi takarmányhasznosítása. Minden általunk vizsgált minta esetén a 76 napig gheével kevert takarmányt fogyasztó csoport testrészeinek KLS tartalma volt a legnagyobb és a gheet nem fogyasztó csoporté a legkisebb. A 33 napig gheével kevert takarmányt fogyasztó csoport, a kontroll és a 76 napig gheével kiegészített takarmányt fogyasztó csoport esetén mért értékek közti eredményeket mutatott. A 76-os csoport KLS tartalma mind a négy minta esetén 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan nagyobb volt, mind a 33 napos, mind pedig a kontroll. A comb kivételével a 33-as csoport 0,1 %-os valószínűségi szinten szignifikánsan több KLS-at tartalmazott, mint a kontroll csoport mintái. Egyedül a comb esetében nem volt szignifikáns különbség a 33-as csoport és a kontroll csoport között a KLS tartalomban. Fentiekből tehát lezűrhetjük azt a következtetést, hogy a KLS-val dúsított ghee etetése sertések esetén 76 nap alatt szignifikáns módon megnövelte az általunk vizsgált szövetek KLS tartalmát. A comb kivételével a 33 napos gheével történő takarmány kiegészítés is szignifikánsan megnövelte a szövetek KLS tartalmát, de úgy tűnik, hogy a comb esetében a 33 nap kevésnek bizonyult a szignifikáns növekedéshez. Kísérletünk szerint érdemes 33 napon túl is megnövelt KLS tartalmú takarmányt etetni a sertéssel, mivel a 76 napos etetés eredményeként minden általunk vizsgált minta esetén szignifikánsan nagyobb volt a KLS tartalom, nemcsak a kontrollhoz, hanem a 33-as csoporthoz viszonyítva is. Az összes vizsgált minta

esetében a hátszalonna tartalmazta a legtöbb, a karaj pedig a legkevesebb KLS-at, míg a comb a karajhoz, a hasszalonna pedig a hátszalonnához közelebbi értékeket mutatott. Bár vizsgálatainkat ez irányba nem terjesztettük ki, valószínű hogy szignifikáns különbség lehet a sertés egyes testtájai között a KLS tartalomban.

Mind a négy minta esetében a napraforgóolaj kiegészítést tartalmazó takarmányt 76 napig fogyasztó állatok testszövege tartalmazta a legtöbb linolsavat. A linolsav esetében nem kaptunk olyan lényeges különbséget az egyes testrészek között, mint a KLS tartalom esetén. A 76 napos csoport esetén mind a négy testtáj esetén a linolsav tartalom 8,10 % és 10,71 % között, a 33-as csoport esetén 10,90 % és 15,44 % között a kontroll csoport esetén pedig 13,93 % és 19,15 % között változott. Az arachidonsav esetében a helyzet közel sem ilyen egyértelmű. Egyrészt azért, mert a has- és hátszalonna sokkal kevesebbet tartalmazott ebből a zsírsavból, mint a karaj és a comb; másrészt azért, mert csak a két szalonna mintánál van némi tendencia a változást illetően. Az igen kis koncentrációk miatt azonban ezekből a változásokból következtetést levonni alig lehet. Az arachidonsav koncentrációjával kapcsolatban nem tudunk határozott következtetést levonni. A rövid szénláncú zsírsavakat értékelve megállapítottuk, hogy a gheével kevert takarmányt 76 napig fogyasztó csoport esetén a kaprinsav, a laurinsav és a mirisztinsav mennyisége a legtöbb esetben szignifikánsan nagyobb, mint a kontroll vagy a 33-as csoport értékei, ami nagy valószínűséggel kapcsolatba hozható a ghee lényegesen magasabb rövid és közepes szénatomszámú zsírsavaival. A zsírsavak majdnem 25 %-át kitevő palmitinsav mennyisége a 76-os csoport esetén mindegyik minta esetében szignifikánsan nagyobb volt, mint a kontroll csoport értékei és a két szalonnaminta kivételével ugyanez elmondható a comb és karajminták sztearinsav tartalmára is. A zsírsavak közel 40 %-át kitevő olajsav esetében minden mintánál a 76-os csoportnál kaptuk a legtöbbet, a kontroll mintánál pedig a legkevesebbet, ami azért volt meglepő számunkra, mert a kontroll minta kiegészítésére használt napraforgóolaj olajsav tartalma meghaladta ghee-ét. Ez utóbbi esetben a takarmány legnagyobb részét kitevő kukoricadara magas olajsav tartalma nagyobb befolyást gyakorolt a sertés testszövegeinek zsírsavösszetételére, mint a kiegészítésként adott ghee illetve napraforgóolaj.

4. A sütés hatására a sertéshús megnövelt KLS tartalmának jelentős része, a sertézsírban történő sütés kivételével tönkremegy, mivel rendkívül érzékeny az oxidációra és a hőkezelésre. A sertézsír növényi olajokhoz képest viszonylag magas KLS tartalma némi védelmet biztosít a hús eredeti KLS tartalmának. A sertézsírban történő disznóhús sütés annak zsírsavösszetételét nem változtatja meg lényeges mértékben. Egészen más a helyzet a két általunk vizsgált növényi olaj esetében. Megállapítottuk, hogy az étolaj alacsony palmitinsav tartalma jelentős mértékben csökkenti a nyershús palmitinsav tartalmát, az étolaj ugyancsak alacsony olajsav tartalma szintén csökkent olajsav tartalmú sült húsához vezet. Ezzel szemben az étolaj rendkívül magas linolsav tartalma megduplázza, megháromszorozza a sült hús linolsav tartalmát az eredeti nyershúshoz képest. A pálmazsír magas palmitinsav tartalma megnöveli, alacsony sztearinsav és linolsav tartalma pedig lecsökkenti a sült hús eredeti palmitinsav, sztearinsav és linolsav tartalmát. A nyers és a sült húsok tápanyagösszetételének vizsgálatával megállapították, hogy a szárazon sütés esetén statisztikailag igazolhatóan nagyobb volt ($P < 0,05$) a zsírok vándorlása. Eredményeink szerint, a sült hús esetében közel sem azt a zsírsav tartalmú ételmiszert fogyasztjuk, ami az eredeti nyers alapanyagból várható lenne, hanem annak összetételét a zsíradék összetétele, amennyiben annak zsírsavösszetétele jelentősen eltér a hús eredeti zsírsavösszetételétől, jelentős mértékben befolyásolja. Fentiekből következik, hogy a hús zsírsavösszetételét mind az ember számára optimális vagy attól eltérő irányban a sütéshez használt zsíradék összetételétől függően befolyásolni lehet.

5. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Meghatároztam a tej zsírsavösszetételének és konjugált linolsav (KLS) tartalmának változását az évszakok szerint. Megállapítottam, hogy a telített zsírsavak a nyári hónapokban minimumot a téli és a koratavaszi hónapokban maximumot mutatnak. Az olajsav, linolsav és a linolénsav valamint a KLS maximumát a nyári hónapokban érte el, mely feltételezhetően kapcsolatban van a nyári és a téli takarmányozás eltérő voltával.
2. 40 héten át végzett kísérlettel bizonyítottam a KLS antioxidáns hatását, melynek során a szobahőmérsékleten kiterítve tárolt 5 % KLS-ban megnövelt gheevel összekevert kukoricadara savszáma és peroxidszáma nem emelkedett a szabvány által megengedett érték fölé és a KLS kivételével a kukorica esszenciális zsírsavai sem károsodtak jelentős mértékben.
3. A magas konjugált linolsav tartalmú ghee alkalmas a sertéstakarmányokban felhasználható zsírpor előállítására.
4. A megnövelt KLS tartalmú gheevel kezelt kukoricadara etetésének hatására szignifikánsan megnövekedett a sertés különböző testtájainak KLS tartalma. Bizonyítottam, hogy napraforgó olaj hatására jelentős mértékben növekszik a sertéshús esszenciális linolénsav tartalma.
5. Már 33 napig történő ghee kiegészítés hatására megemelkedik a sertés különböző testtájainak konjugált linolsav tartalma, de a legjobb hatás elérése érdekében azt ajánljuk, hogy az állatok 76 napig kapják a magas KLS tartalmú takarmányt.
6. Sütési próbákkal bizonyítottam, hogy a sertéshús eredeti zsírsavösszetételét a sütőzsiradék zsírsavösszetétele jelentős mértékben befolyásolja. Kimutattam, hogy a sertézsírban történő sütés kivételével a növényi olajokban történő sütés során a sertéshús eredeti KLS tartalma jelentős mértékben károsodik.

6. PUBLIKÁCIÓK

Lektorált tudományos közlemények

1. **BOROSNÉ GYŐRI A.** - HERMÁN I-NÉ - CSAPÓ J. - GUNDEL J. (2008): A konjugált linolsav-tartalom növelésének lehetősége sertéshúsban. Agrártudományi Közlemények, No. 31. 27-32. p.
2. SALAMON R.V. - SALAMON SZ. - CSAPÓNÉ KISS ZS. - **BOROSNÉ GYŐRI A.** - GYŐRI Z. - CSAPÓ J. (2008): Tej és tejtermékek zsírsav-összetételének és KLS-tartalmának változása szintenyészetek hatására, valamint a KLS-tartalom növelésének lehetőségei napraforgóolaj adagolásával, Tejgazdaság, 68. 1-2. 63-70. p.
3. **BOROSNÉ GYŐRI A.** - SALAMON R. – GUNDEL J. - GYŐRI Z. - SALAMON SZ. - CSAPÓ J. (2007): A konjugált linolsav antioxidáns hatásának vizsgálata egy modell kísérletben. Agrártudományi Közlemények, No. 26, 15-18.p.
4. SALAMON, R.V. - LÓKI, K. - SALAMON, SZ. - GYŐRI, Z. - CSAPÓNÉ KISS, ZS. - CSAPÓ, J. - ALBERT, B. - SÁRA, P. - **BOROSNÉ GYŐRI, A.** (2007): Tej és tejtermékek zsírsav-összetételének változása szintenyészetek hatására, valamint a mikrohullámú kezelés során. Acta Agraria Kaposváriensis, 11. 3. 24-35.p.
5. GUNDEL J. – HERMÁN I-NÉ – SZELENYINÉ GALÁNTAI M. – ÁCS T. – REGIUSNÉ MŐCSÉNYI Á. – **BOROSNÉ GYŐRI A.** – LUGASI A. – CSAPÓ J. – SZABÓ P. – MIHÓK S. - BODÓ I. – VADÁNÉ KOVÁCS M. (2006): A takarmányozás hatása a magyar nagyfehér x magyar lapály és szőke mangalica sertések hízlalási teljesítményére. 2. Közlemény: A takarmányozás hatása az eltérő élősúlyban vágott sertések zsírjának zsírsavösszetételére. Állattenyésztés és Takarmányozás, 55. No. 1., 73-90.p.
6. GUNDEL J. – HERMÁN I-NÉ – SZELENYINÉ GALÁNTAI M. – ÁCS T. – REGIUSNÉ MŐCSÉNYI Á. – **BOROSNÉ GYŐRI A.** – LUGASI A. – CSAPÓ J. – SZABÓ P. – BODÓ I. (2005): A takarmányozás hatása a magyar nagyfehér x magyar lapály és szőke mangalica sertések hízlalási teljesítményére. 1. Közlemény: A takarmányozás hatása a különböző élősúlyban vágott sertések hízlalási teljesítményére és vágottárújának minőségére, Állattenyésztés és Takarmányozás, No. 6., 567-580.p.
7. SALAMON R. – VARGÁNÉ VISI É. – CSAPÓNÉ KISS ZS. – ALTORJAI A. – GYŐRI Z. – **BOROSNÉ GYŐRI A.** – SÁRA P. – ALBERT CS. – CSAPÓ J. (2005): A tej zsírsavösszetételének és konjugált linolsav-tartalmának változása az évszakok szerint, Acta Agraria Kaposváriensis, Vol 9 No 3, 1-14.p.
8. **BOROSNÉ GYŐRI A.** - HERMÁN I-NÉ - GUNDEL J. - CSAPÓ J. (2009): Megnövelt konjugált-linolsav tartalmú sertéshús zsírsavösszetételének változása különböző zsiradékokban történő sütés hatására, Agrártudományi Közlemények, in press

Konferencián elhangzott előadás

9. SALAMON, R.V. – LÓKI, K. – CSAPÓNÉ-KISS ZS. – **BOROS-GYŐRI, A.** – GYŐRI, Z. – CSAPÓ, J. (2009): Changes in fatty acid composition of milk and dairy products caused by pure cultures as well as increasing of conjugated linoleic acid contents by adding sunflower oil. KRMIVA 2009 16th International Conference. Opatija, jún. 1-3. 29. p.
10. **BOROSNÉ GYŐRI A.** - GUNDEL J. - HERMÁN I-NÉ - CSAPÓ J.(2008): Konjugált linolsavban gazdag sertéshús zsírsavösszetételének változása különböző zsiradékban történő sütés hatására, 330. Tudományos Kollokvium, KÉKI, Budapest, március 7., 303. 8.p.,
11. SALAMON R. V. - LÓKI K. - SALAMON SZ. - SÁRA P. - ALBERT B. - CSAPÓ J-NÉ - **GYŐRI A.** - GYŐRI Z. - CSAPÓ J.(2007): Élelmiszerek zsírsav-összetételének változása a hagyományos és a mikrohullámú hőkezelés során, Műszaki Kémiai Napok '07, április 25-27., 238-243.p.
12. SALAMON R. V. - SALAMON SZ. - LÓKI K. - ALBERT B. –**GYŐRI A.** - GYŐRI Z. - CSAPÓ J-NÉ - CSAPÓ J. (2007): Savanyú tejtermékek zsírsav-összetételének és KLS-tartalmának változása szintenyészetek hatására, Műszaki Kémiai Napok '07, Veszprém, április 25-27., 215-221.p.
13. SALAMON R. V. - SALAMON SZ. - TAMÁS M. - CSAPÓ J-NÉ - **BOROSNÉ GYŐRI A.** - GYŐRI Z. - CSAPÓ J. (2007): Különböző tejtermékek és a margarin zsírsav-összetételének változása a hagyományos és a mikrohullámú hőkezelés során, 329. Tudományos Kollokvium, KÉKI, Budapest, december 7., 302. 6.p.,
14. SALAMON R.V. – **GYŐRI A.** – GYŐRI Z. – LÓKI K. – SÁRA P. – SALAMON SZ. – CSAPÓNÉ KISS ZS. – CSAPÓ J.(2007): A konjugált linolsav antioxidáns hatásának vizsgálata egy model kísérletben. Erdélyi Magyar Tudományos Társaság. Műszaki Szemle, Kémia szám, Kolozsvár 39-40. 52-55.p.
15. **BOROSNÉ GYŐRI A.** – GYŐRI Z. – CSAPÓNÉ KISS ZS. - SALAMON R.V. – SALAMON SZ. – TAMÁS M. — CSAPÓ J.(2007): Színtenyészet keverékek hatása savanyú tejtermékek zsírsav-összetételére és KLS-tartalmára. XIII. Nemzetközi Vegyészkonferencia. Kolozsvár, nov. 8-11. 89-92.p.
16. SALAMON R.V. – SALAMON SZ. – TAMÁS M. – CSAPÓNÉ KISS ZS. – **BOROSNÉ GYŐRI A.** – GYŐRI Z. – CSAPÓ J.(2007): Különböző tejtermékek és a margarin zsírsav-összetételének változása a hagyományos és a mikrohullámú hőkezelés során. Szerk.: Dr. Nagy Endre XIII. Nemzetközi Vegyészkonferencia. Kolozsvár, nov. 8-11. 93-96.p.
17. SALAMON, R.V.- SALAMON, SZ. - LÓKI, K. - ALBERT, B. - CSAPÓ, JNÉ. - **BOROSNÉ GYŐRI, A.** - GYŐRI, Z. - CSAPÓ, J. (2007): Changes in fatty acid

- composition and conjugated linoleic acid content of sour dairy products caused by pure cultures. KRMIVA 14th International Conference. Opatija, 2007. June. 11-14. 24.
18. SALAMON, R.V. - LÓKI, K. - SALAMON, SZ. - SÁRA, P. - ALBERT, B. - CSAPÓ-KISS, ZS. - **BOROSNÉ GYŐRI, A.** - GYŐRI, Z. - CSAPÓ, J. (2007): Changes in fatty acid composition of foodstuffs during conventional and microwave heat treatment. KRMIVA 14th International Conference. Opatija, 2007. June. 11- 14. 54.
19. SALAMON, R. – **GYŐRI, A.** – GYŐRI, Z. – LÓKI, K. – SÁRA, P. – CSAPÓ-KISS, ZS. – CSAPÓ, J.(2006): Examination of the antioxidant effect of conjugated linoleic acid during a model experiment. 12th International Conference of Chemistry, Miercurea Ciuc, october 3-8. 104.p.
20. SALAMON, R. – CSAPÓ, J. – VARGA-VISI, E. – CSAPÓ-KISS, ZS. – ALTORLJAI, A. – GYŐRI, Z. – **BOROS-GYŐRI, A.** – SÁRA, P. – ALBERT, CS. (2005): Changes in fatty acid and conjugated linoleic acid content of milk according to season, 11th International Conference of Chemistry, Cluj, Romania, November 11-13. 308-311.p.

Konferencián megjelent poszter

21. **BOROS-GYŐRI, A.** – GUNDEL, J. – HERMÁN, I-NÉ – CSAPÓ, J. (2008): Changes in fatty acid composition of pork rich in conjugated linoleic acid frying in different kind of fats. 6th Euro Fed Lipid Congress, Athens, Greece, szeptember 7-10,
22. **BOROSNÉ GYŐRI A.** - GUNDEL J. - HERMÁN I-NÉ - CSAPÓ J.(2008): Megnövelt konjugált linolsav tartalmú sertéshús zsírsavösszetételének változása sütés hatására, XVI. Élelmiszer Minőségellenőrzési Tudományos Konferencia, Tihany, 2008. április 24-25.,
23. **BOROSNÉ GYŐRI, A.** – GYŐRI-MILE, I. – CSAPÓ, J. (2008): Increasing the storage life of corn grits with ghee. International Scientific Conference on Cereals – their products and processing. Debrecen, okt. 27-28. 270-274. p.
24. **BOROSNÉ GYŐRI A.** – SALAMON R. – GUNDEL J. – GYŐRI Z. – SALAMON SZ. – CSAPÓ J. (2007): Analyzing of the Conjugated Linoleic Acid antioxidant effect in a model experiment. 5th Euro Fed Lipid Congress, Gothenburg, Sweden, szeptember 16-19. 202.p.
25. SALAMON R.V. – **BOROS-GYŐRI A.** – LÓKI K. – CSAPÓ J. (2007): Changes in fatty acid composition of foodstuffs during conventional and microwave heat treatment. 5th Euro Fed Lipid Congress, Gothenburg, Sweden, szeptember 16-19. 181.p.
26. SALAMON R.V. – **BOROS-GYŐRI A.** – LÓKI K. – CSAPÓ J. (2007): Seasonal Influences on the Fatty Acid Composition Content of Raw Milk especially on the

Conjugated Linoleic Acid. 5th Euro Fed Lipid Congress, Gothenburg, Sweden, september 16-19. 209.p.

27. **BOROSNÉ GYŐRI A.** – SALAMON R. – GUNDEL J. – GYŐRI Z. – SALAMON SZ. – CSAPÓ J. (2007): The change in the composition of fatty acids in pork as a function of conjugated linoleic acid (CLA)-enriched feed. 58 th EAAP Annual Meeting, Dublin, Ireland, 26-29 August, 54.p.